
Karasszon István:

Az 51. zsoltár

Abstract: The Psalm 51

The author pays tribute to the memory of János Molnár by analysing and interpreting Psalm 51. The reason for opting for this psalm is that, as Martin Luther wrote, it is the most beautiful and surest of all promises because by faith God accepts our sufferings as a sacrifice: sacrificia acceptissima Deo. The author presents the János Molnár's life in the light of the 51 psalms.

Keywords: psalm, David, repentance, accepted sacrifice, grace

Itt kezdődik Dávid zsoltárainak gyűjteménye, s itt látjuk azt is, hogy a későbbi korok hogyan használták az ősi zsoltárokat – másként szólva: a zsoltár értelmezésénél el kell tekintenünk a felirattól, ill. a befejezéstől.¹ A felirat ui. (1-2.vv.) nyilvánvalóan e zsoltárcsoport minden tagját érintette, s megpróbálta az egyes énekeket elhelyezni Dávid életében; lehet-e kétség affelől, hogy ez szekunder? A lezárás pedig egy kegyes kívánság, amiért különösen hálásak lehetünk, hiszen ez az egyetlen támpont a zsoltárban, ami a datálást lehetővé teszi: ima Jeruzsálem falainak újra felépítéséért, ill. remény az áldozatok újra megindítására. Nyilvánvalóan olyan helyzetről van szó, amikor Jeruzsálem falai még nem álltak, s a templom se volt meg, tehát a babiloni fogság alatt, vagy akár közvetlen utána keletkezett ez a kiegészítés. A zsoltár csakis korábbi lehet!

A visszamaradó 3–19. vv. egy gyönyörű bűnbánati zsoltárt tesznek ki: a 3–8. tartalmazza a bűnvallást, a 9–19. pedig az örömet Isten

¹ A negyedik bűnbánati zsoltárról van szó, ami egyben a II. dávidi gyűjteményt (Zsolt 51–72) nyitja meg. Vö. itt K. Seybold, *Die Psalmen* (HAT I/15), Tübingen: J. C. B. Mohr (P. Siebeck), 1996, 211.

megbocsátása felett.² Mindez nem csak logikus, hanem megragadóan szép is.

Csupán annyi a kérdés, hogy miért pont ezt a zsoltárt olvassuk, amikor Molnár János iskolaalapító atyánkra emlékezünk? A választ azonban megkapjuk, ha Luther Márton zsoltármagyarázatára figyelünk, akinek gondolkodásában az 51. zsoltárnak központi szerep jutott: szerinte a legtisztább ószövetségi bizonyítéka van itt annak, hogy nem tettek által, hanem egyedül kegyelem által igazulhatunk meg.³ Összességében Luther úgy érti a zsoltárt, mint a legszebb és legbiztosabb ígéretet, mert hit által a mi szenvedéseinket Isten áldozatként elfogadja (*sacrificia acceptissima Deo*). Én is úgy gondolom, hogy voltaképpen nincs vigasztalásunk Molnár János atyánk elvesztésében, de ha kegyeletteljes emlékezetünket, fájalmunkat Isten elé visszük, Ő áldozatként elfogadja azt.

Mert, hogy ebben a zsoltárban sok minden van egyébként, ami nem volt jellemző Molnár Jánosra. Például olvasunk betegségről, ami persze volt az ő életében is, de nem volt jellemző. Inkább az volt a jellemző, hogy erős volt, s amit egy átlagember nagy nehezen tudott elvégezni, az neki könnyű volt, ami pedig neki nehéz volt, az nekünk egyszerűen lehetetlen. Az egyéni panaszénekek a betegség mellett

² Olvasd H. Gunkel magyarázatát (*Die Psalmen*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1926, 221): „Mit zerbrochenem Geiste und zerschlagenem Herzen 19, tiefebeugt durch schweres körperliches Leiden 10, im Innersten zerknirscht durch das Bewußtsein seiner Schuld, soerscheint der Psalmist vor Gott und schüttet vor ihm seine Seele aus.”

³ H.-J. Kraus (köztudottan református szerző) idézi is kommentárjában Luther szavait: „Argumentum est, quod remissio peccatorum non contingit per opera, sed per solam gratiam, vel quod opera non justificant, sed sola fides. Ergo nulla est alia satisfactio pro peccatis, quam gratuita peccatorum remissio. Aliae satisfactiones sunt figmenta. In summa omnia huius psalmi verba eo tendunt, quod nullo opere possumus placare iram Dei et meriri gratiam.” (H.-J. Kraus, *Psalmen* I, BK XV/I, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1960, 391.)

sokszor az ellenség miatt is panaszkodnak⁴; ez se volt jellemző Molnár Jánosra. Ellensége bárkinek lehet, de neki leginkább csak a pást szélén volt, aki talán haragudhatott rá azért, mert a szőnyegen legyőzték. Másról nem tudok, aki joggal neheztelt volna rá. Mások mind hálával és megbecsüléssel adóztak annak, amit személye által Istentől kaptak. Hogy ez hogyan volt lehetséges, arra a zsoltár maga felel: alázat, az Isten akarata előtti meghajlás tette derekát egyenessé az emberek előtt; igen, a bűnvallás a mindenható Isten előtt. Ő elmondhatta:

לֵךְ לְבַדְּךָ אֱלֹהִים

„egyedül ellened vétkeztem”⁵ (6.v.)

Mint ha csak egy nagy életmű a zsoltár szavaival együtt üzenné nekünk, akik még e porsátorban vagyunk: élj úgy, hogy életed végén senkinek ne tartsz elszámolással, csakis és kizárólag neki, a min-

⁴ Seyboldnak is feltűnik, uo., hogy mindkét motívum előfordul az 51. zsoltárban. Általában vagy egyiket, vagy másikat szoktuk feltételezni; ha mindkettő előfordul, akkor nem konkrét *Sitz im Leben*-re következtethetünk, hanem inkább irodalmi motívumokra.

Érdekes itt H. Spieckermann magyarázata. Szerinte a bűnbánat és az ellenség elleni panasz kombinálva csak késői szövegekben fordul elő (lásd: *Heilsgegenwart. Eine Theologie der Psalmen*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1989, 247–248). Kérdés persze az, hogy mi számít későinek a zsoltárok keletkezésében; ha a Kr.e. V. század későinek nevezhető, úgy teljesen egyetérthetünk.

⁵ Ugyan a zsoltár több szót is ismer a „bűn” fogalmának kifejezésére, az Isten előtti bűnvallás esetében a **לֵךְ** gyökeret használja. Túl messze menő következtetést nem szabad levonnunk a szóhasználatból, mégis feltűnő, hogy ez a gyökér használatos a kultuszi gyakorlatban is. Az Isten előtt megvallott bűn más kategória, mint apró-cseprő kihágásaink: az ember megromlott természetének megvallása – teológiai, s nem egyszerűen köznapi, vagy akár jogi kifejezés!

Csak helyeselhetjük H.-J. Kraus magyarázatát (*Theologie der Psalmen*, BK XV/3, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1979, 180): „Vor dem Gott Israels sind alle Fähigkeiten, Kräfte und kriegsrischen Machtmittel der Menschendepotenziert. Menschen sind *nichtige Wesen*.”

denség Urának!⁶ S persze hozzáfűzve mindehhez: nem tudod, hogy életednek mikor lesz vége – tehát élj mindig így! Más tartozhat neked, de Te csak Istennek tartozsz elszámolással! Igen, ez nyilván egy formája az önmehtagadásnak, de egy hitből és bizalomból táplálkozik: Ő az egyetlen, akinek kegyelmes elfogadására számíthatsz, ő az egyetlen, aki a tartozást már előre kiegyenlítette számodra Jézus Krisztusban!

Rövid mondanivalóm lényegéhez érkeztünk el: aki meghajol Teremtő, Megváltó Ura előtt, annak élete lehet olyan örömteljes, olyan tartalmas, és sugározhatja úgy a kegyelmet, ahogy azt Molnár János életében is megtapasztaltuk. Pontosan ezt olvassuk a zsoltár második felében – és mi, akik akár csak ideig-óráig együtt lehettek dékán urunkkal, ezt tapasztalták meg:

אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

„Nyisd meg ajkaimat, Uram, és dicséretedet hirdeti szám.” (17.v.)

Bizony, s ezt nem csak egy nyelven – hogy Molnár János hány nyelven hirdette Isten dicséretét⁷, azt felsorolni se tudom, hiszen a magyar, szlovák és cseh az természetes volt számára, csakúgy, mint a héber és az arab – meg még egy sor sémi, vagy modern európai nyelven. Szégyenkezzenek azok, akiknek mindez leküzdhetetlen akadálnak tűnik; a kegyelmet nyert ember nem riad vissza attól, hogy ezekbe is energiát fektessen, hiszen Isten dicsérete értékesebb minden erőfeszítésünkénél! Viszont nem csak a nyelvek, hanem a tartal-

⁶ Nagyon jó O. Kaiser magyarázata: „Damit ist das Sündenbewusstsein ganz auf das Verhältnis zu Gott konzentriert, ohne dass der Beter auch nur einen einzigen Hinweis auf etwaige soziale Verfehlungen gibt... Mithin versteht der Beter seine Sünde nicht mehr als Folge einzelner Taten, sondern seine Taten als Folge seiner Sündhaftigkeit.” (*Der eine Gott Israels und die Mächte der Welt. Der Weg Gottes im Alten Testament vom Herrn seines Volkes zum Herrn der ganzen Welt*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2013, 366)

⁷ Az istendicséret fogalmát (*ʾt-hillá*) nem kell különösebben magyaráznunk. Annál inkább azt, hogy a keresztyén teológiában ennek mi a szerepe: gyakorlatilag a teológiai beszéd eredetét láthatjuk a homológiában, a közös istendicséretben. (Ezt hangsúlyoztam, G. Sauer dogmatikájára támaszkodva, könyvemben: *Az Ószövetség teológiai üzenete*, Budapest: L'Harmattan, KRE, 2021, 33.)

lom is hangsúlyos: Isten dicséretét, és nem mást hirdetni! Ilyen szempontból talán mindegy is, hogy hol: egy szószéken, ahol Molnár János is hosszú évekig szolgált, az egyetemi katedrán, ahol hosszú ideig tanított több nyelven is, vagy akár csak beszélgetésben. Az emberi gátakat letörő, felszabadító élmény tanúsága a sok nyelven hozott bizonyágtétel!

הַשִּׁיבָה לִי שָׁשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי

„Vidámíts meg újra szabadításoddal, támogass, hogy lelkem készsége legyen” (14.)

Isten szabadítása nem síri hangulatot, hanem derűt és vidámságot hozott Molnár János életében; úgy gondolom, nekünk is az örömet és felszabadultságot kell sugároznunk.⁸ Igen, lehetett sportról, futballról beszélgetni, lehetett vicceket mondani, s lehetett közéletünket szarkasztikus megjegyzésekkel kifigurázni, s közben jóízűen nevetni vele. Kinek ne hiányozna mindez! Ennek híján, sótlan és íztelen az élet, s Molnár János étellel, humorral, s kedélyességgel tudta megtölteni. Én változatlanul hangsúlyozom, hogy a keresztyén derű a miszsió egyik legsikeresebb eszköze, de nyilván nem az erőltetett keep smiling gondolatát akarom idézni, hanem a kegyelmet nyert emberek felszabadultságát, ami – így zsoltárversünk is – a vállalkozó készséget is erősíti azokban, akik a szent szolgálatra vállalkoztak. Csak egy derűs, szolgálatkész lélek tudja elmondani Pál apostollal: „Mindenne van erőm a Krisztusban, aki megerősít engem” (Fil 4,13). Az imént szoltam már arról az erőről, ami akkor is csodálattal töltött el

⁸ Európai exegetikai tradíciónkban talán kicsit szokatlan, hogy az amerikai kézikönyv a zsoltárokhoz külön passzust tartalmaz arról, hogy hogyan lehet prédikálni a zsoltárokról. T. Long cikke: Preaching Psalms mindazáltal szerencsésen húzza meg a vonalakat az igehirdetés felé, amit mi is haszonnal forgathatunk. Lásd: W. P. Brown (ed.), *The Oxford Handbook of the Psalms*, Oxford et al.: Oxford University Press, 2014, 565–566. Nagyon helyesen hangsúlyozza, hogy ha minden egyes esetben az ember eltévelyedésére alkalmazzuk az 51. zsoltár szövegét, az nem fogja a zsoltár felszabadító érzéseit közvetíteni. Ha viszont megragadjuk az ember általános természetét, s ezzel szemben emeljük ki az Isten által felkínált bűnbocsánatot, akkor felszabadító, örömteli üzenetet tudunk tolmácsolni.

engem, amikor már János bátyám néhány öregkori problémáját is megemlítette.

S mindenek felett

אַלְמֶדָה פִּשְׁעִים דְּרִכֶּיךָ חֲטָאִים אֲלֶיךָ יְשׁוּבוּ:

„és én tanítom utaidra a hűtleneket, a vétkesek pedig megtérnek hozzád.” (15.v.)

Most hadd ne a vétkesek és hűtleneket hangsúlyozzam. Ki nem az közülünk? Inkább a tanítást és megtérésre hívást, hiszen ez volt Molnár János élete. Pascere est docere – ezt még az erdélyi református püspök, Geleji Katona István mondta a 17. sz. elején.⁹ Ingyen vettétek, ingyen adjátok (Mt 10,8) – ez pedig a bibliai missziós parancs. A kegyelmet nyert ember a leggazdagabb, hiszen a megkapott gazdagságot mindig és mindenütt sugározza tovább. Mi is végtelen sokat kaptunk Istentől Molnár János tudásán, derűjén és egész személyiségén keresztül, amiért örökre hálával tartozunk. Modell értékű mindenki számára, útmutató a zsoltár szava, s amíg ezt követik, amíg ezt gyakorolják a keresztyének, addig nem kell féltenuünk a keresztyén egyházat, bármily erős is legyen a szekularizáció és az elvilágiasodás!

Érzései, persze, mindenkinek vannak; vágy és kívánság minden lélekben megfogalmazódik. A zsoltárosnak éppúgy volt, mint Molnár Jánosnak.

הִיטִיבָה בְּרִצּוֹנָךְ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם:

„Tégy jót a Sionnal kegyelmesen, építsd fel Jeruzsálem köfalait!” (20.v.)

A zsoltáros számára nyilván a kedves város újjáépítése a tét. Molnár János számára azonban Jeruzsálem ti voltatok: az imádkozz és dolgozz jegyében ezért fáradozott, s a komáromi lelkészképzésért hozott

⁹ W. Brueggemann úgy találja, hogy az istendicséret és a tanítás egymás mellé rendelése tipikusan ökumenikus jellegzetesség. „The twofold response of *teach* and *praise* catches both a liturgical responsiveness in *liturgical churches* and the *didactic response* that is the hallmark of Calvinism. The two responses together provide grounds for ecumenism in the church that variously accents word and sacrament.” W. Brueggemann/W. H. Bellinger, Jr., *Psalms* (New Cambridge Commentary), New York: Cambridge University Press, 2014, 237.

áldozatokat.¹⁰ Ahogy elnézlek benneteket: nem is minden siker nélkül! Bizony lehetnének jobbak és alkalmasabbak, de nagyjából és egészében azt kell mondjuk, hogy Isten elfogadta Molnár János áldozatát, s újra megépült a felvidéki reformátusok teológiai központja. Mintha csak az apostol szavai váltak volna valósággá: „Ti magatok is mint élő kövek épüljeteek fel lelki házzá” (1Pét 2,8), hogy folytatódjék is az idézet: „hogy lelki áldozatokat ajánlatok fel”.

Komárom a megtestesült bizonyítéka annak, hogy Molnár János áldozata „sacrificium acceptissimum” volt Isten előtt; s ha ő gyakran imádkozta a magyar zsoltárral: „Kezeink munkáját tedd maradvánnyá!” (Zsolt 90,17), úgy ez a feladat miránk hárul. Legyen az ő lelki Jeruzsáleme olyan zarándokhely, ahova sokan eljönnek, s találkoznak az ő bizonyoságtételével, kegyelmet nyert lelkületével, derűs személyét felidéznek, s szolgálatát tovább viszik! A minden kegyelemnek Istene, aki őt most is kezében tartja, titeket, minket éppúgy hordozni fog, ahogy az ő életét is jó végre vitte.

¹⁰ K. Seybold, i.m., 214, joggal hangsúlyozza, hogy mindez természetesen nem független a templomtól: az előző versek ezt bizonyítják. „V.20 verrät ein starkes Interesse am Tempelkult.” Számunkra nyilvánvaló, hogy teológiai munkásságunk nem független a templomtól, sőt azzal állandóan együtt mozog.